

PROEFPROJECTEN ‘ZUURSTOF VOOR DE GEVANGENIS’

Drie vergroeningsprojecten in de gevangenissen van Hasselt, Brugge en Leuven-Centraal krijgen een Vlaamse projectsubsidie ‘Natuur in je Buurt’. Ze zijn ontstaan in het kader van het onderzoeksproject ‘Zuurstof voor de gevangenis’, een project van natuurorganisatie BOS+, ontwerp bureau Fris in het Landschap, vzw Terra Therapeutica en de hogeschool PXL, met ondersteuning van het Bouwmeester Label. De projecten zullen worden gerealiseerd in samenwerking met de gedetineerden en het personeel.

Bezig zijn met groen, genieten van een aantrekkelijke tuin.... Hoogst aangenaam maar niet zo evident voor wie binnen vier muren opgesloten zit. Nochtans zijn de voordelen van ‘groen binnen detentie’ onmiskenbaar. Een grootschalig onderzoek uitgevoerd in Groot-Brittannië bij een honderdtal tuinprojecten in gevangenissen en de forensische psychiatrie wijst uit dat het grootste effect wordt bekomen op het vlak van persoonlijke ontwikkeling, stress-reductie en re-integratie. Ook de eerste bevindingen in Vlaanderen – onder meer in de gevangenissen van Wortel en Leuven - tonen aan dat tuinieren en groenbeleving in gevangenissen erg geschikt zijn om eigenwaarde en zelfvertrouwen te herstellen en sociale en beroepsmatige vaardigheden te versterken.

Pilootprojecten

In onze gevangenissen zijn groene elementen vaak ver te zoeken. Het gros van de gevangenissen werd gebouwd naar het

negentiende eeuwse Ducpétiaux-model: stervormige gebouwen gericht op controle en efficiëntie, met veel verharding en beton. Groen is er weinig of niet aanwezig, en hoogstens in de vorm van kortgemaaide gazons met hier en daar een eenzame boom, waar men de gevangenen kan ‘luchten’. Men moet steeds zichtbaar zijn. Het is een functionele omgeving gericht op veiligheid, snelle verplaatsingen ... De pilootprojecten willen daarin verandering brengen. Het idee ervoor groeide uit ‘Zuurstof voor de gevangenis’, een onderzoekstraject dat werd ondersteund met het Bouwmeester Label. In de overtuiging dat dit beter kan, ging het projectteam op zoek naar (verloren) tradities en inspirerende voorbeelden uit binnen- en buitenland. Momenteel wordt bij het ontwerp van nieuwe gevangenissen veel meer aandacht besteed aan de inrichting van de buitenomgeving als een ‘humane’ omgeving. De onderzoekers gingen ook te rade bij andere sectoren waar natuur en zorg al langer hand in hand gaan. Ze gingen in gesprek met en vonden mede-

standers bij heel wat gevangenispersoneel, directies en beleidsmakers. Samen werden ‘vergroeningsscans’ uitgevoerd in de gevangenissen van Leuven-Centraal, Hasselt en Brugge. Deze scans tonen kansen voor een ambitieuze herinrichting van de volledige buitenruimte, een alternatief toekomstbeeld voor de Vlaamse gevangenis.

Win-win voor mens en natuur

De komende maanden worden participatiemomenten georganiseerd in de gevangenissen om de plannen met behulp van gedetineerden en personeel te verfijnen. Ook daarna gaan de gedetineerden mee aan de slag, want de aanleg én het beheer zullen zoveel mogelijk door hen worden opgenomen. Op die manier genieten ze niet alleen van de positieve effecten van een groene omgeving, maar ook van het directe contact met en het beleven van de natuur. Betekenisvolle groenactiviteiten blijken in een detentiecontext erg geschikt om eigenwaarde en zelfvertrouwen te herstellen en sociale en beroepsmatige vaardigheden

Penitentiaire instelling Wortel

te versterken. Ook die effecten zullen door Hogeschool PXL van nabij worden opgevolgd. Uiteindelijk mikken de pilootprojecten op een win-win voor mens en natuur, met persoonlijke én maatschappelijke baten. Naast een verhoogd mentaal en fysiek welzijn van gevangenen en personeel (minder verveling, stress, agressie, ziekteverzuim...), het bevorderen van de re-integratie en recidivebeperking, draagt de vergroening van onze gevangenissen ook bij aan een betere luchtkwaliteit en waterhuishouding, aan het inperken van lokale hitte-eilandeffecten en aan een verhoogde biodiversiteit.

Deze pilootprojecten zijn dan ook een oproep aan het beleid. Steeds meer gevangenissen zijn klaar voor een groene make-over achter hun muren, met winsten tot ver daarbuiten. Aan de overheid om hen te voorzien van middelen en ondersteuning om dit waar te maken.

Wortel

In de penitentiaire instelling van Wortel – tot 1993 een landloperskolonie met een oude traditie van tewerkstelling in de landbouw – heeft vzw Terra-Therapeutica in samenwerking met Hogeschool PXL en het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) de voorbije jaren een ‘therapeutische tuin’ aangelegd voor gedetineerden met een verstandelijke of psychiatrische beperking of met gedragsproblemen. Waar in het begin het accent lag op de moestuin is dit doorheen de jaren geëvolueerd naar andere aspecten van groenbeleving: een mooie zitplaats, een bloementuin, kippenhok,...

Leuven

In de Centrale Gevangenis van Leuven werd in 2018 met de financiële steun van Cera een ‘therapeutische tuin’ aangelegd bij een gerenoveerde vleugel waar vooral oudere gedetineerden en mensen met een mentale beper-

king verblijven. De achterliggende idee was het ‘beluchten’ tijdens een wandeling op een eentonige kale vlakte te vervangen door een aangename buitenomgeving voor alle bewoners van de gerenoveerde vleugel die een meerwaarde op diverse levensdomeinen biedt en past binnen de huidige visie op welzijn en gezondheid binnen detentie. De tuin werd ontworpen door een ontwerpgroep van gedetineerden en personeel, versterkt met een student groenmanagement van Hogeschool PXL en medewerkers van vzw Terra-Therapeutica. De tuin moest rust uitstralen, een gevoel bezorgen van even weg zijn uit de drukte binnen. Belangrijk was het gevoel zich even vrij te voelen en ongestoord tot rust te kunnen komen. Het is geen moestuin voor enkele tuiniers geworden, maar een grote binnentuin met fruitbomen en bloemen, een prieltje voor als het regent en verschillende zitbanken.

Centrale gevangenis Leuven

De wandelpaden volgen meerdere routes zodat de bewoners geen rondjes moeten wandelen. In de zitrotondes wordt door de groenschermen het gevoel gecreëerd dat men afgeschermd zit. In het kader van het vergroeningsproject wordt een volgende stap gezet. De veiligheidszone tussen de binnenste en buitenste omheining wordt sterk vergroend met bloemenweides en fruitbomen. Ook worden groene en biodiverse uitzichten gecreëerd voor gedetineerden uit verschillende cellenblokken en voor het personeel. Dat bevordert het psychisch welzijn, stimuleert sociale contacten en zorgt voor stress- en agressiereductie. Betekenisvolle groenactiviteiten blijken ook succesvol tegen verveling en herstellen het zelfvertrouwen en de eigenwaarde van de gedetineerden. Bovendien past dit in de klimaatstrategie van de stad Leuven.

Hasselt

In Hasselt wordt een buitenruimte ingericht als speelnatuurplekje, waar kinderen die op bezoek komen buiten kunnen spelen en waar de band met de gedetineerde op een veel speelzere en informele manier tot stand kan komen. Het moet een familievriendelijke setting worden, waar gedetineerden de kans krijgen op een aangename, spontane manier in contact te komen met hun kinderen. Een onderzoeksproject van Hogeschool PXL zal de effecten van de groene inrichting op de ouder-kind relatie in kaart brengen. In een volgende fase zullen de andere afdelingen een groene faciliteit krijgen. Zo wordt bekeken of de ‘beluchttingsplaatsen’ voor de wandelingen kunnen opgewaardeerd worden door het omvormen van grasstroken tot bloemenweide, het aanplanten van bomen, klimplanten tegen de gevels enzovoort. Het ongebruikte voetbalveld kan worden omgevormd tot een leerwerkplek voor groen (telen bosgoed ...). Aansluitend zullen de niet-toegankelijke zones (grasvelden tussen binnen- en buitenmuur) beheerd worden als bloemrijke graslanden met accent op natuurontwikkeling en biodiversiteit.

Brugge

In Brugge ten slotte zal de focus in eerste instantie op zichtgroen liggen: vier binnentuinen tussen de cellenblokken – vandaag nog

'Vergroeningsscan' gevangenis Hasselt

eentonige grasvlaktes – krijgen een natuurlijke en gevarieerde inrichting. De nadruk wordt gelegd op de cellenblokken die vaak overbevolkt zijn en waar weinig of geen activiteiten doorgaan. Ook de picknickruimte wordt verbeterd. In een volgende fase wordt bekeken of en hoe de wandelruimten vergroend kunnen worden en of er binnentuinen kunnen worden aangelegd, met bijvoorbeeld een moestuin, een oefen- of opleidingstuin, enzovoort.

'Vergroeningsscan' gevangenis Brugge

MEER INFORMATIE
VZW Terra-Therapeutica
<http://terra-therapeutica.be>

Hogeschool PXL Hasselt
www.pxl.be

Fris in het landschap
www.frisinhetlandschap.be

BOS+
www.bosplus.be

Bouwmeesterlabel
www.vlaamsbouwmeester.be/nl/instrumenten/bwmstr-label-020-zuurstof-voor-de-gevangenis-verhoogd-welzijn-vergroening-penitentiaire

Projectoproep 'Natuur en gezondheid'
www.natuurenbos.be/projectoproep-natuur-in-je-buurt%20

Informatiebrochure Groen & Detentie
www.derodeantraciet.be/wp-content/uploads/2020/07/Publicatie-groendetentie-2.pdf

Tekst: Paul Geerts
Foto's: Bestuur Penitentiaire Inrichtingen

HEUSDENS
Schäffer

red line for
AGRICULTURE

IMPORT - VERKOOP
VERHUUR - SERVICE

yellow line for
INDUSTRY

www.SCHAFFER.be +32 11 68 38 99

VELDBLOEMENTAPIJTEN

De oplossing voor de aanleg van een instant wilde bloemenweide

BLOEMENTAPIJTEN / TAPIS DE FLEURS

WWW.BT-BLOEMENTAPIJTEN.COM